

Abelia

Politisk plattform 2025-2028

1	Innhold	
2	Innledning.....	3
3	Teknologipolitikk og digitalisering.....	5
3.1	Digital infrastruktur.....	5
3.2	Data og datadeling.....	6
3.3	Teknologiutvikling.....	7
3.3.1	Kunstig intelligens.....	8
3.3.2	Kvanteteknologi.....	9
3.3.3	Romvirksomhet.....	9
3.3.4	Bioteknologi.....	10
4	Sikkerhet og beredskap.....	11
4.1	Digital sikkerhet.....	11
4.2	Forsvar.....	12
5	Kompetansesamfunnet.....	14
5.1	Skolesystemet.....	14
5.2	Privateide skoler i Norge.....	15
5.3	Høyere utdanning.....	16
5.4	Livslang læring.....	17
5.5	Høykompetent internasjonal arbeidskraft.....	18
6	Forskning og innovasjon.....	19
7	Næringsutvikling, gründer- og vekstpolitikk:.....	21
7.1	Et innovasjonsfremmende skattesystem:.....	21
7.2	Et effektivt innovasjonssystem.....	22
8	Sivilsamfunnet.....	24
9	Bærekraft.....	26
9.1	Klima og natur.....	26
9.2	Sirkulærøkonomi.....	27
9.3	Et bærekraftig energisystem.....	28
10	Helse og velferd.....	30
10.1	Innovasjon i helse- og velferd.....	30
10.2	Velferdsleverandører.....	31

11	Samhandling mellom offentlig, privat og ideell sektor.	33
11.1	Offentlige anskaffelser.....	33
12	Arbeidsgiverrollen i fremtidens arbeidsliv	35
12.1	Sikre fleksibel tilgang på nødvendig og kvalifisert arbeidskraft.....	35
12.2	Inkludering og mangfold.....	36

2 Innledning

Abelia er organisasjonen for kunnskaps- og teknologivirksomheter i NHO. Abelias næringspolitiske mål er å gjøre Norge til et digitalt og bærekraftig kunnskapssamfunn. Dette vil vi gjøre ved å styrke forsknings- og innovasjonstakten, realisere det digitale Norge, forsterke våre medlemmers bidrag til å øke norsk konkurransekraft, og løse samfunnsutfordringer gjennom å posisjonere medlemmene i det internasjonale kunnskapssamfunnet. Vår politiske plattform bygger på et verdigrunnlag som forener troen på kunnskap, innovasjon og teknologi med et samfunnssyn preget av ansvar, tillit, samarbeid og bærekraft.

Norge står midt i en nødvendig omstilling til et miljømessig, økonomisk og sosialt bærekraftig samfunn. Kunnskaps- og teknologivirksomhetene gjør omstillingen mulig. Derfor skal Abelia være en tydelig samfunnsaktør som bygger bro mellom sektorer ved å sette dagsorden på områder der kunnskap og teknologi kan gjøre en forskjell.

Den geopolitiske utviklingen gjør at sikkerhet og beredskap blir viktigere, både for næringslivet og samfunnet som helhet. Sikkerhets- og beredskapsarbeid handler i dag like mye om teknologisk sårbarhet, informasjonsberedskap og natur- og klimarisiko som militære trusler. Det gjør at dette arbeidet i enda større grad enn tidligere blir et felles samfunnsanliggende. Da må vi lykkes bedre med å mobilisere de store sikkerhets- og beredskapsressursene som finnes i forskningssektoren og frivilligheten, samt gjennom kunnskaps- og teknologinæringslivet.

Nøkkelen til Norges omstilling ligger i samspillet mellom offentlig sektor, næringsliv og sivilsamfunn. Vi tror på et samfunn der verdiskaping skjer i fellesskap, og der teknologi og kunnskap utvikles og brukes til å løse store samfunnsutfordringer, fra klima og miljø til økonomisk og sosial bærekraft. Vår plattform er forankret i en pragmatisk og løsningsorientert tilnærming, der vi søker å bygge broer mellom sektorer og stimulere til systemisk innovasjon. De store utfordringene i vår tid, som klimaendringer, global usikkerhet og endrede arbeidsformer, må møtes med åpenhet, samarbeid og nytenkning. Det innebærer at privat sektor må ta en større rolle i å løse store samfunnsutfordringer, og myndighetene må legge til rette for dette. Samtidig tilsier økt press på velferdsstatens økonomiske bærekraft at offentlig sektor må fokusere på å løse sine kjerneoppdrag.

Vi støtter opp om det norske trepartssamarbeidet mellom arbeidsgivere, arbeidstakere og myndigheter. Abelia arbeider for å videreutvikle denne modellen i møte med nye arbeidsformer og teknologiske endringer, så vel som endringer i verden rundt oss.

Høy grad av tillit, forutsigbarhet og samarbeid om bruk av ressurser har bidratt til Norges suksessoppskrift. Dette er under press både nasjonalt og internasjonalt. Abelia støtter et åpent og regelbasert handelssystem, som er avgjørende for Norges økonomi og næringslivets konkurranseevne. Vi mener at internasjonal handel fremmer økonomisk vekst, innovasjon og bidrar til å løse globale utfordringer. Abelia ser internasjonalt samarbeid som en forutsetning for å løse globale utfordringer og styrke Norges posisjon i en stadig mer sammenvevd verden. Vi støtter opp om

multilaterale institusjoner som FN og EU og anerkjenner deres rolle i å fremme fred, bærekraftig utvikling og menneskerettigheter.

Abelia mener at Norges fremtidige velferd, konkurransekraft og evne til å løse store samfunnsutfordringer best ivaretas gjennom EU. Våre medlemsbedrifter er tett integrert i det europeiske markedet. Et medlemskap i EU vil gi Norge større innflytelse over beslutninger som i dag tas uten norsk stemmerett, og sikre norske kunnskapsvirksomheter bedre rammevilkår og samarbeidsmuligheter innen forskning, innovasjon, bærekraft og verdiskaping.

Selv om vi mener at medlemskap vil sikre best mulig rammebetingelser over tid, må vi forvalte EØS-avtalen med sikte på at den skal være Norges tilknytning til EU i overskuelig fremtid. Vi må arbeide aktivt for å videreutvikle avtaleverket vårt med EU, slik at det ivaretar og dekker norske interesser, og sørge for at vi ikke anses som tredjeland i saker som havner i gråsonen av EØS-avtalens virkeområde.

Vi er en drivkraft for endring ved å fremme politikk som styrker forskning, teknologiutvikling, kompetanse og digitalisering – og som gir ideelle og frivillige aktører rom til å bidra med sin unike innsikt og nærhet til brukerne.

Med denne plattformen inviterer vi til et bredt samarbeid for å forme et samfunn som er rustet for fremtiden – Et digitalt og bærekraftig kunnskapssamfunn.

3 Teknologipolitikk og digitalisering

Teknologiutvikling og digitalisering er blant de viktigste drivkreftene for økonomisk vekst, velferds- og samfunnsutvikling i vår tid. Ny teknologi forandrer hvordan vi jobber, lærer, lever og hvordan vi løser samfunnets store utfordringer.

Teknologipolitikk er handelspolitikk, klimapolitikk, natur- og arealpolitikk, forskningspolitikk, kompetansepolitikk og forsvars- og sikkerhetspolitikk. Det er ikke lenger et smalt spesialfelt, men en sentral del av nasjonal strategisk utvikling og omstilling.

For at Norge skal hevde seg i en stadig mer digital og globalisert verden, må politikken være ambisiøs og strategisk. Vi trenger tverrpolitiske og langsiktige satsinger på ny norsk teknologi og på næringslivet og forskningsmiljøene som utvikler og leverer denne. Abelia mener at staten spiller en viktig rolle som muliggjør og pådriver for et teknologibasert og digitalt næringsliv.

Teknologipolitikken må også bidra til at vi utvikler og tar i bruk ny teknologi på en måte som fremmer tillit, demokrati, bærekraft, og inkludering. Det krever tydelige reguleringer som beskytter våre demokratiske verdier og samtidig gir rom for innovasjon og eksperimentering.

3.1 Digital infrastruktur

I lys av økt geopolitisk uro, rask teknologiutvikling, økte krav til konkurransekraft, digital sikkerhet og digital nasjonal autonomi, samt konsekvensene av digitaliseringen for den brede samfunnsutviklingen i Norge og globalt, er det behov for helhetlige og nye ambisjoner for Norges digitale infrastruktur.

Vår digitale infrastruktur består av fiberkabler, trådløse tilkoblingsmuligheter, datasentre, tungregningskapasitet og forskningsinfrastruktur, satellitt-tjenester, skytjenester og digitale plattformer og fellesløsninger. Til sammen opprettholder denne infrastrukturen vårt moderne samfunn, og er en grunnleggende forutsetning for fremtidig velferd, verdiskaping og konkurransekraft. Den har også en viktig sikkerhetsmessig side og er en sentral innsatsfaktor i totalforsvaret.

Selv om de fleste i dag har gode tilkoblingsmuligheter, er det fortsatt vesentlige forskjeller mellom dekningsgraden i tettbebygde strøk og i distriktene, og sårbarheten er stor i mange områder. Samtidig stiller ny teknologi større krav til vår digitale infrastruktur. Roboter og autonome kjøretøy kan kreve stabilt nett med lav latens, og økt digitalisering og bruk av skytjenester krever flere datasentre. Kunstig intelligens stiller nye krav til regnekapasitet, og økningen i digitale angrep stiller nye krav til sikkerhet både i den fysiske og digitale infrastrukturen. Disse utfordringene fordrer en ambisiøs og helhetlig politikk for den digitale infrastrukturen, med forutsigbare og gjennomtenkte grep. Det er derfor et økende behov for en langtidsplan for digital infrastruktur.

Abelia mener:

- Innen 2030 skal tilnærmet alle husholdninger, bedrifter og offentlige kontorer ha tilgang til bredbånd med hastighet på minimum 1 gigabit pr sekund.

- Nasjonal sikkerhetsplan for digital infrastruktur må følges opp med finansiering gjennom en egen og forpliktende langstidsplan med konkrete målbilder.
- Program for forsterket ekom bør forseres i møte med økt ekstremvær og større geopolitisk usikkerhet, ut over det Nasjonal sikkerhetsplan for digital infrastruktur foreskriver.
- Som et ledd i å styrke digital robusthet må det muliggjøres å dele ekominfrastruktur og -systemer på tvers av de nordiske landene
- Norge må ha en etablert og fullfinansiert nasjonal infrastruktur for tungregning som er konkurransedyktig i nordisk målestokk. Infrastrukturen må gjøres lett tilgjengelig for både forsknings- og utdanningsmiljø, offentlig sektor og små og mellomstore bedrifter for å drive innovasjon.
- EUs arbeid med eID og digitale lommebøker må følges tett. Målet om en digital lommebok med eID på høyt sikkerhetsnivå til alle bør følges opp med en strategi for utrulling og bruk, i samarbeid med næringslivet.
- Det må legges til rette for etablering av datasenterindustri i Norge, gjennom stabile og gode rammevilkår, effektiv saksbehandling og tilgang på strøm.
- Nytt nødnett realisert på toppen av de kommersielle mobilnettene skal gi økt robusthet for alle.
- Offentlig sektor må stille språkressurser tilgjengelig for trening av og forskning på nasjonale språkmodeller, og språkbanken ved nasjonalbiblioteket må sikres ressurser til drift og videreutvikling.
- Det må sikres forutsigbarhet og samsvar ved implementering av standarder og sikkerhetsregelverk nasjonalt og mellom landene i Europa.

3.2 Data og datadeling

På samme måte som Norge er avhengige av en åpen internasjonal handel med varer, er vi avhengige av internasjonal dataflyt. Innsamling og deling av data blir stadig viktigere på alle samfunnsområder. Situasjonen i USA med brudd i lange dataserier innenfor bl.a. helse og klima, samt manglende tilgang til data som er samlet globalt og lagret i USA, er kritisk for internasjonal beredskap og forskningssamarbeid. Det gir grunn til bekymring og illustrerer behovet for internasjonale avtaler om sikker datainnsamling, lagring og tilgjengelighet.

Også innen datadeling er det europeiske samarbeidet viktigere enn før, og Norge bør delta aktivt i europeiske datadelingssamarbeid som Data Spaces. Løsningene på store samfunnsutfordringer finnes ikke nødvendigvis i norske data alene, men standardisering, sammenfatting og tilgjengeliggjøring av data fra hele Europa kan gi nye muligheter for innovasjon, problemløsning og næringsutvikling.

Som et lite land produserer Norge relativt lite data, men innen enkeltområder skiller vi oss ut i form av kvalitet og historikk. Vi har blant annet gode tidsserie- og registerdata, og har fortrinn i kobling av data på tvers av disse. Ettersom samfunnet blir mer digitalisert og avhengig av digitale systemer og data som ressurs, blir robusthet, sikkerhet, interoperabilitet og autonomi i digitale tjenester og systemer av større

strategisk betydning. I takt med anerkjennelsen av verdien i data, øker også betenkingen med å gjøre dem tilgjengelig.

Som et åpent og liberalt demokrati bør data fra og om offentlig sektor i så stor grad som mulig deles åpent – med innbyggere, journalister, sivilsamfunn, forskningsmiljøer og næringsliv. Åpenhet bidrar til å opprettholde tilliten til våre institusjoner og motvirker korrupsjon og maktmisbruk. Deling av data kan gi oss nye løsninger for effektivisering og kvalitetsforbedring i velferdsstaten og kan danne grunnlag for innovasjon og nye løsninger i næringslivet og ideell sektor. Samtidig må det legges større innsats i at data som ikke kan deles, av hensyn til personvern, nasjonal sikkerhet eller fordi de inneholder forretningshemmeligheter, sikres. Målsetningen i offentlig sektor om å "dele når man kan, skjerme når man må" bør videreføres og forsterkes med nye tiltak.

Abelia mener:

- Databehandlere må tilbys bedre bistand fra myndighetene gjennom maler, eksempler og dialog for å sikre at behandlingen kan skje så kostnadseffektivt som mulig.
- Muligheter for organisering av behandlingsansvar og andre personvernfunksjoner til større enheter og bedre samarbeid om databehandling i offentlig sektor bør utredes.
- Det bør gjennomføres en utredning av Datatilsynets mandat og rolle, med formål å skape et tydeligere skille mellom tilsyn og håndheving, herunder veiledning, og ombudsfunksjonen.
- Digitalt samtykkeregister i Altinn bør utvides til å kunne dekke flere funksjoner, og digitale samtykkeregister for helsedata må realiseres.
- Det bør innføres plikt til aktiv deling av data i offentlig sektor.
- Krav til interoperabilitet og samsvar med europeiske standardiseringsinitiativer må forsterkes i private og offentlige anskaffelsesprosesser.
- Standarder bør brukes som et supplement til regelverk og forskrifter når man utarbeider virkemidler for dataflyt, og standardorganisasjonene må sikres nødvendige ressurser til aktivt internasjonalt samarbeid.
- Norge må ha en mer aktiv rolle i utviklingen og implementeringen av Common European Data Spaces, for å sikre at norske virksomheter og offentlig sektor bidrar i EUs digitale indre marked.
- Dialogbasert tilsyn må være hovedfremgangsmåte, og tilsynsfunksjonene bør evalueres jevnlig for å sikre at organisering og praksis fungerer best mulig.

3.3 Teknologitviking

Teknologisk utvikling er en av de viktigste driverne for verdiskaping, nærings- og samfunnsutvikling, og utviklingen har på mange områder akselerert kraftig de siste årene. Dette gir oss enorme muligheter, men kan også føre til uønskede eller

utslåttede konsekvenser dersom teknologien misbrukes. For at utvikling og bruk av ny teknologi skal komme alle til gode, kreves det klokskap og fremsynthet i håndteringen av den.

Utviklingen er global, og Norge må forholde seg til den. For å utnytte mulighetene dette gir oss, kreves politiske rammebetingelser som stimulerer til forskning, innovasjon og kommersialisering, og et regelverk som muliggjør dette. Samtidig må vi v re åpne om utfordringene, og håndtere disse.

3.3.1 Kunstig intelligens

Kunstig intelligens (KI) som fagfelt har vokst enormt i omfang de siste årene. Takket være kraftigere og langt billigere regneressurser, større mengder tilgjengelige data og fremskritt i algoritmer og programvare har teknologifeltet opplevd en voldsom utbredelse på kort tid, og utgjør i dag en del av kjernen i digital innovasjon og omstilling.

Dette gir enorme muligheter for problemløsning, effektivisering og ny næringsutvikling, men gjør det også enklere enn noen gang å drive desinformasjon, svindel og andre ulovlige og uetiske handlinger i stor skala. Kompetanse på digital sikkerhet, kildekritikk og kunstig intelligens er derfor viktigere enn noen gang, og bør prioriteres i folkeopplysning, ansattoppl ring og utdanning.

Utviklingen av kunstig intelligens er global, og Norge er ikke tjent med særregulering som setter norske virksomheter i en dårligere konkurransesituasjon enn våre naboer. Abelia støtter hovedprinsippene i EUs KI-forordning og mener harmonisering av regelverket i Norge med resten av EU har stor verdi. Land som USA har en mer fragmentert og mindre restriktiv regulering av KI enn EU. Dette gir europeiske virksomheter et tydelig regelsett å forholde seg til, men også etterlevelseskostnader som konkurrenter i USA slipper. Det er derfor viktig at etterlevelse kan gjøres ubyråkratisk og kostnadseffektivt. I arbeidet med dokumentasjon og etterlevelse er det viktig at virksomheter har tilgang på tilstrekkelig veiledning, og at håndhevelsen er forutsigbar og transparent.

Det er også avgjørende med tydelige og forutsigbare avklaringer av hvordan ulike typer bruk av KI omfattes av norske og internasjonale lover. For å legge til rette for nyskapende og ansvarlig bruk av KI-løsninger bør det etableres regulatoriske sandkasser der nye KI-løsninger kan testes på tidlig stadium under tilsyn og veiledning. Offentlige anskaffelsesregler bør tilpasses slik at de ikke diskriminerer KI-baserte løsninger. Tvert imot bør det offentlige bruke sin innkjøpsmakt til å etterspørre innovativ KI der det gir merverdi.

Abelia mener:

- Norge må arbeide for å sikre harmoniserte regelverk for utvikling og bruk av kunstig intelligens i EØS-landene, og vi må sikre implementering i samme tempo som EUs medlemsland.
- Kompetanse på digital sikkerhet, kildekritikk og kunstig intelligens må prioriteres i folkeopplysning, ansattoppl ring og utdanning.
- Det offentlige kan gjennom innovative offentlige anskaffelser og samarbeid med næringslivet bidra til utviklingen av nye og bedre verktøy.

- Datadeling mellom offentlig og privat sektor vil være en nøkkel for at Norge kan være et foregangsland i anvendt KI.
- Det må utvikles kortere, mer spissede veiledere særlig for bruk av ulike typer kunstig intelligens til ulike formål for offentlig sektor.
- Det trengs flere regulatoriske sandkasser og testfasiliteter for kunstig intelligens for å sikre næringslivet så vel som offentlig sektor muligheter til eksperimentering og læring i trygge omgivelser.
- Norske bedrifter og forskningsmiljøer må ha tilgang på sikker, kraftfull og skalerbar AI-infrastruktur.

3.3.2 Kvanteteknologi

Teknologiske gjennombrudd skjer i stadig raskere tempo, og kvanteteknologi er et av de mest transformativene områdene som nå utvikles globalt. De siste årene er det skjedd store teknologiske fremskritt innen nyere felt som kvantesensorikk, kvantekommunikasjon og kvantedatamaskiner. Dette er teknologiske revolusjoner med potensial til å påvirke nasjonal sikkerhet, omstilling og konkurransekraft.

Norge bør ha tydelige ambisjoner for utvikling, bruk og sikkerhet i møte med kvanteteknologi. Disse må skapes i tett samarbeid mellom forskning, næringsliv og offentlig sektor.

Abelia mener:

- Norge trenger en helhetlig nasjonal kvantestrategi, som setter konkrete ambisjoner for Norges rolle i det kvanteteknologiske landskapet, med tilhørende tiltak.
- Norge bør sammen med våre nordiske og europeiske naboer bygge et innovasjonsøkosystem innen kvanteteknologi som legger til rette for teknologi- og næringsutvikling.
- Forskningsinnsats, infrastruktur og kompetanse på kvanteteknologi trenger en kraftsatsing

3.3.3 Romvirksomhet

Romindustrien har de siste årene gjennomgått en omfattende utvikling, og den globale romøkonomien er en av verdens raskest voksende sektorer. Fra å være et område dominert av større statlige aktører og nasjonale romprogrammer, er romindustrien i dag et felt preget av private investeringer, kommersialisering og et bredt spekter av nye aktører. Oppskytninger har blitt billigere og mer effektive, satellitter har krympet i størrelse samtidig som kapasiteten har økt, og nye forretningsmodeller innen kommunikasjon, navigasjon og jordobservasjon har åpnet markedet for nye bruksområder. Norsk romsektor er relativt liten, men er allerede verdensledende innen en rekke områder.

Norge har en geografisk posisjon, historikk og kompetanse gir oss konkurransemessige fortrinn og muligheter i romindustrien. I juni 2020 vedtok Norge en ny romstrategi som satte gode mål for industrien. Samtidig oppleves ikke rammevilkårene for næringen å være i tråd med ambisjonene i strategien, og Abelia mener en større strategisk satsing og samordning må til.

Abelia mener:

- Det må sikres bedre rolleavklaring mellom statlige aktører og næringen, hvor staten definerer behov og konkurranseutsetter oppgaver som gir norsk næringsliv mulighet til å utvikle og levere tjenester og teknologi som dekker norske behov.
- Romindustrien trenger langsiktig og forutsigbar satsing på internasjonalt samarbeid og kunnskapsutvikling. Dette inkluderer de sivile og militære europeiske romprogrammene, hvor Norge må følge utviklingen til resten av Europa og våre allierte.
- Den tverrdepartementale koordineringen må forbedres og den strategiske koblingen mellom forsvar, forskning og næringsliv må styrkes.
- Det bør opprettes et nasjonalt og tverrsektorielt småsatellitt-program, for å utvikle, produsere, teste og operasjonalisere ny teknologi som kan bidra til å dekke brukerbehov i nordområdene og til havs.
- Det må sikres nasjonal medfinansiering til internasjonale programmer, og norske myndigheter må aktivt fremme og tilrettelegge for bilateralt samarbeid og markedsadgang for norsk romnæring.

3.3.4 Bioteknologi

Bioteknologi er blant de mest transformative teknologiene i vår tid, og kombinert med kunstig intelligens forventer mange at utviklingen innen bioteknologi akselereres dramatisk. En rekke land har utviklet nye strategier for å posisjonere seg for denne utviklingen. Bioteknologi er allerede blant de raskest voksende industriene globalt. I EU vokste bioteknologiselskaper over dobbelt så raskt som økonomien generelt i perioden 2008-2018¹. Veksten forventes å bli enda større fremover.

Norge har sterke forskningsmiljøer og et næringsliv med erfaring på feltet. Det gir et godt utgangspunkt for å bygge kunnskapsbasert industri og nytt næringsliv med høyt vekstpotensial. For å lykkes med dette kreves imidlertid målrettet satsing på forskning, utvikling og kommersialisering. Abelia mener Norge trenger en politikk som både stimulerer til innovasjon og sikrer at bioteknologi utvikles og brukes på en etisk og ansvarlig måte.

Abelia mener:

- Det bør utarbeides en nasjonal strategi for bioinnovasjon
- Det bør nedsettes et nasjonalt råd for bioinnovasjon
- Bioinnovasjon bør vurderes som en særskilt eksportsatsing
- Det må legges til rette for trygg, etisk og effektiv bruk av helsedata til forskning og innovasjon gjennom bruk av digitale samtykker

---

¹https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_24_1570

4 Sikkerhet og beredskap

Trygghet er en av de mest grunnleggende forutsetningene for et fungerende samfunn. Uten fysisk og psykologisk trygghet svekkes våre andre grunnleggende verdier og friheter, og tilliten, både mellom mennesker og til offentlige institusjoner og næringslivet, svekkes. I en tid preget av økende geopolitisk uro, rask teknologisk utvikling, klimaendringer og økende usikkerhet, trenger vi en økt oppmerksomhet på sikkerhet og beredskap.

Sikkerhets- og beredskapsarbeid er sektorovergripende, og det er et felles samfunnsanliggende. Da må vi lykkes bedre med å mobilisere de store beredskapsressursene som finnes i næringslivet, forskningssektoren og frivilligheten, samt gjennom teknologiutvikling. Norge må bygge en helhetlig og moderne beredskap der ideelle organisasjoner og næringslivet er en integrert del.

Abelia mener:

- Ordningen med nasjonale og lokale beredskapsråd hvor næringslivet og frivilligheten er representert, bør utvides og styrkes.
- Norge må bygge internasjonalt samarbeid for å sikre tilgang på teknologi og verdikjeder under kriser.
- Det må utarbeides en strategi og innføres tiltak for å utnytte beredskapspotensialet i sivil sektor.
- Det må inngås beredskapsavtaler med selskaper som eier samfunnskritisk digital infrastruktur.
- Det må investeres i utviklingen av helseteknologi som øker kapasiteten i helsevesenet og etableres beredskapsavtaler med den private helsenæringen.
- Det må investeres målrettet i å bygge kunnskapsberedskap og opprettes ordninger for å raskt kunne ta i bruk forskningsressurser i krisesituasjoner.
- Sivile forskningsmiljø må involveres og benyttes mer i FoU innen sikkerhet og beredskap samt flerbruksteknologi.
- Naturrisiko og klimarisiko må være en integrert del av beredskapsarbeidet

4.1 Digital sikkerhet

Stadig flere norske virksomheter og institusjoner er blitt utsatt for eller forsøkt utsatt for angrep fra fiendtlige aktører de siste årene. Kripos regner det som sannsynlig at angrep på operasjonell teknologi med følgekonsekvenser i forsyningskjeder eller kritisk infrastruktur vil inntreffe², og NSM har registrert cyberhendelser mot så å si alle samfunnssektorer.

I et stadig mer digitalisert samfunn er cybersikkerhet blitt en forutsetning for nasjonal sikkerhet, økonomisk stabilitet og tillit mellom mennesker, virksomheter og

---

² [Cyberkriminalitet 2025](#)

myndigheter. Når alt fra helsetjenester til betalingssystemer og energiforsyning styres digitalt, blir vår sårbarhet for cyberangrep også en av de største risikoene vi står overfor. Både forsvarskommisjonen og totalberedskapskommisjonen har pekt på behovet for et forbedret samarbeid mellom offentlig sektor og private og ideelle virksomheter og forskningsmiljøer.

Abelia mener:

- Norge bør aktivt og strategisk søke samarbeid og harmonisering med EU på digital sikkerhet, og forsterke sikkerhetssamarbeidet i Norden.
- Norge må forsterke anvendt forskning innen cybersikkerhet og trening av relevante selskaper og fagmiljøer i mitigering og håndtering av cyberangrep.
- Det er behov for økt satsning på kompetanse innen industriell sikkerhet, herunder cybersikkerhet i operasjonell teknologi og i komplekse og sammensatte systemer.
- Det bør etableres bedre løsninger for samhandling på gradert nivå og gis bedre tilgang til trussel- og sikkerhetsinformasjon.
- Etabler en myndighetsfunksjon for å bygge tverrsektoriell situasjonsforståelse
- Det er behov for økt satsing på kompetanse innen sikker IT, spesielt innen AI og cybersikkerhet
- Informasjonsdeling mellom tilsynsmyndigheter og andre offentlige aktører må styrkes, slik at virksomheter kan forholde seg til et sentralt varslingspunkt for sikkerhetshendelser
- Det bør etableres en felles informasjonskanal for digital sikkerhet til bedrifter og innbyggere etter dansk modell.
- Sikkerhetssamarbeidet om klarering og autorisasjon av nordiske statsborgere må styrkes, og det bør innføres et felles nordisk regime for sikkerhetsklarering.
- NSMs ulike roller og funksjoner bør utredes med formål å skape et tydeligere skille mellom de ulike rollene, og et tydeligere skille mellom hva som er det offentliges ansvar og hvilke funksjoner som kan overlates markedet.
- Norge bør opprette et nasjonalt langsiktig investeringsprogram rettet mot cybersikkerhet.

4.2 Forsvar

Som et lite land med en åpen økonomi er Norge avhengige av en regelstyrt verdensorden. Abelia ser med stor bekymring på økende og omfattende menneskerettighetsbrudd og brudd på folkeretten.

Russlands brutale angrepskrig mot Ukraina har brutt freden vi har nytt godt av i Europa de siste tiårene, og har gitt oss en kraftig påminnelse om at demokrati og frihet ikke kan tas for gitt, og at militært forsvar fortsatt er en av statens kjerneoppgaver. Samtidig har den økonomiske rivaliseringen mellom USA og Kina

tilspisset seg, og konflikter i Midt-Østen og andre deler av verden har tiltatt. Handelsrelasjoner, globale investeringer og den raske teknologiske utviklingen, gjør at rivalisering og internasjonale konflikter treffer oss på andre måter enn tidligere. Trusselbildet er mer sammensatt og nært enn på lenge, og Norge står nå i den mest alvorlige sikkerhetspolitiske situasjonen siden 2. verdenskrig.

I det moderne konfliktbildet er ikke lengre forsvar en oppgave som kan delegeres til én aktør alene. Hybrid krigføring gjør at næringsliv og sivil sektor utsettes for angrep støttet av fremmede makter, og privat sektor er ledende på en rekke nøkkelteknologier og flerbruksteknologi som forsvaret er avhengig av. Derfor må også norsk næringsliv, sivil forskningsinnsats og ideell sektor inkluderes mer.

Abelia mener:

- Samhandling og kommunikasjon med de andre nordiske allierte må styrkes, deriblant felles sikkerhetsklarering av sivilt personell.
- Det må legges til rette for at kompetansen og ressursene i sivile forskningsinstitutter i større grad blir tatt i bruk for å styrke forsvar og øke samfunnsikkerhet. Slik utnyttes den samlede kompetanse og kapasitet mest effektivt, ikke ved å bygge parallelle miljøer.
- Det bør utformes formelle beredskapsavtaler med privat sektor om leveranse av ekstraordinære tjenester under kriser.
- Norske myndigheter må tilrettelegge for at norske virksomheter kjenner til og får mulighet til å delta på NATOs innovasjonsarenaer.
- Det må sikres økt direkte samhandling mellom forsvaret og det næringsrettede virkemiddelapparatet.
- Forsvaret må i større grad tilrettelegge for innovative anskaffelser og privat-offentlig samarbeid med kunnskapsmiljøer utenfor etablert forsvarsindustri.
- Det må legges til rette for at små- og mellomstore virksomheter får delta i utviklingsprosjekter i Forsvaret.
- Det trengs å innføre en ordning for "PRINSIX-light" som tilrettelegger for smidigere og hurtigere overgang fra teknologiutviklingsprosjekter til faktiske investeringer.
- Kapasiteten i sivil klareringsmyndighet må økes i tråd med at kravene til sikkerhetsklarert sivilt personell øker. Næringslivet trenger effektive og forutsigbare klareringsløp.

5 Kompetansesamfunnet

Dagens arbeids- og næringsliv er preget av en stadig raskere teknologisk utvikling, jevnlig omstillinger og stadig endrede kompetansebehov. Kompetansegapet mellom arbeidsstokkens kompetanse og arbeidslivets behov er en av de mest sentrale utfordringene for næringslivets konkurransekraft, velferdssamfunnets bærekraft og den grønne og digitale omstillingen.

NHOs Kompetansebarometer³ viser at nesten to av tre NHO-bedrifter i noen eller stor grad har et udekket kompetansebehov, og også at det er behov for et bredt digitalt kompetanseløft blant norske arbeidstakere. STEM-kompetanse i bedriftene er avgjørende for fremtidig verdiskaping, omstilling og konkurransekraft. Det er et betydelig og udekket behov for IKT-kompetanse i arbeidsmarkedet, både når det gjelder spisskompetanse på felter som KI og cybersikkerhet og generelle digitale ferdigheter i arbeidsstokken.

Analysene i Abelias omstillingsbarometer viser at Norge kun scorer litt under midt på treet når det gjelder tilgang på spisskompetanse, og enda dårligere når det gjelder teknologiutdannelse og –trening. Den demografiske utviklingen og utfordringene med ungt utenforskap vil gjøre behovet for riktig kompetanse blant arbeidstakerne enda større i tiårene som kommer.

Kompetansebehov angår hele samfunnet og krever felles innsats fra arbeidsgivere, arbeidstakere, myndigheter og hele utdanningssystemet, fra grunnskole til høyere utdanning. Det er et viktig politisk mål for Abelia å bidra til å lukke kompetansegapet ved hjelp av relevante og fleksible utdanninger og et godt tilbud om livslang læring for alle grupper i befolkningen. Dette vil også bidra til å motvirke utenforskap og frafall fra arbeidslivet.

5.1 Skolesystemet

Det norske utdanningssystemet er en av bærebjeltene i samfunnet vårt og en arena som former både enkeltmennesker og fellesskapet. Skolen spiller en avgjørende rolle i barn og unges liv, både som læringsarena og som sosialt fellesskap, og skal forberede elevene på videre utdanning, arbeidsliv og aktiv samfunnsdeltakelse. Gjennom å fremme faglig utvikling og sosial mobilitet, bidrar skolen til å utjevne forskjeller og styrke demokratiet.

For å møte et samfunn i rask endring, må også skolen være i kontinuerlig utvikling. Den skal ikke bare svare på nye krav og forventninger, men også fungere som en motvekt til utviklingstrekk vi som samfunn ønsker å bremse. Skolens brede samfunnsoppdrag, som omfatter både danning og utdanning, forutsetter tett samarbeid med andre tjenester og aktører.

Digitale ferdigheter er en grunnleggende forutsetning for å delta fullverdig i dagens samfunn, og må være med fra elevene begynner i skolen. Det må være opp til pedagoger og skoleledere å vurdere hvordan ulike læringsressurser skal brukes for at

---

³ [Kompetansebarometeret](#)

hver elev skal få best mulig tilpasset opplæring og mulighet til å hente ut sitt potensial.

Andelen elever som velger realfag er synkende, og har ikke vært lavere siden 2012. Dette skjer til tross for at mange av fremtidens vekstnæringer vil stille stadig høyere krav til kompetanse innen realfag og teknologi. Det er en bekymringsfull utvikling. Norge oppnår totalt sett heller ikke de faglige resultatene samfunnet trenger for å bygge velferdssamfunnet videre, noe for eksempel PISA- og TIMMS-undersøkelsene viser. Utdanningssystemet må derfor både stimulere flere elever til å velge realfag og samarbeide bredt med eksterne aktører som kan bidra til å styrke innsatsen.

Abelia mener at man i sterkere grad enn i dag må skape koplinger mellom skolen og samfunnet for øvrig, spesielt arbeidslivet. I tillegg til de grunnleggende ferdighetene og demokratisk kompetanse og samfunnsforståelse, blir noe av det viktigste skolen kan bidra med å forberede elevene på et arbeidsliv i rask endring. Vi må dyrke ferdigheter som står seg i møte med automatisering og kan fungere komplementære til teknologi.

Skolen, sammen med andre aktører, spiller en viktig rolle for å forebygge utenforskap. I en omskiftelig verden er skolens rolle som læringsarena og bærebjelke i samfunnet helt avgjørende.

Abelia mener:

- Interessen for STEM-fag må stimuleres gjennom hele opplæringsløpet, for å sikre at flere tar STEM-fag i videregående opplæring og høyere utdanning.
- At for å få flere til å velge STEM-fag og bruke kompetansen i arbeidslivet, må rekrutteringstiltak styrkes. Dette inkluderer blant annet alternative læringsarenaer som Vitensentrene og Newton-rom, rollemodellprosjekter som Jenter og teknologi, og høy lærerkompetanse.
- Digital kompetanse er en grunnleggende ferdighet og må derfor bygges og videreutvikles i hele utdanningsløpet. Bruken av digitale læremidler i skolen bør bestemmes av skoleledere og lærere, ikke fra politisk hold.

5.2 Privateide skoler i Norge

Det er en rettighet for foreldre og barn å kunne velge et alternativ til den offentlige skolen, og et mindretall i befolkninga velger en friskole. Friskolesektoren styres i hovedsak av offentlige myndigheter, og gir utdanningstilbud som er jevn gode med den offentlige skolen.

Familier velger friskole av mange ulike grunner. Ofte ønsker de et internasjonalt utdanningstilbud eller en temaskole. Andre tiltrekkes av skoler som forventer særlig høy faglig innsats. I noen tilfeller har en privat eid skole blitt den nye nærskolen. Noen familier ønsker ei pedagogisk retning som skiller seg fra den kommunale skolen. Andre velger bort den kommunale skolen etter negative erfaringer. For enkelte er livssyn eller religion en viktig grunn til valg av friskole.

Dersom valget mellom den kommunale skolen og en privat eid skole skal være reelt for alle, og ikke bare gjelde dem med høy nok inntekt, må det være likeverdig

finansiering⁴ av en elevplass i den offentlige skolen og i privat eide skoler med statstilskudd. Det er imidlertid langt igjen dit. Private grunnskoler med statsstøtte får totalt sett mindre enn de 85 prosent av kostnadene i kommunale skoler som tilskuddsmodellen bygger på, og som privatskoleloven sier at privat eide skoler med statstilskudd skal ha.

Det fins privat eide skoler som er godkjent på grunnlag av faglig profil fra den perioden dette var et gyldig godkjenningsgrunnlag, et eksempel er Norges Realfagsgymnas Sandvika, som har gode søkertall og oppnår gode resultat. Flere elever bør få mulighet til å følge sine faglige interesser i skoleløpet. Abelia mener at faglig profil og yrkesfaglig videregående skole bør gjeninnføres som godkjenningsgrunnlag.

Elever ved både offentlig og privat eide skoler har krav på individuell tilrettelagt opplæring (ITO) i tråd med offentlige vedtak. Selv om private skoler er lovpålagt å tilby denne tjenesten, er den i dag betydelig underfinansiert. Enkelte kommuner kompenserer for ITO per time, men i mange tilfeller samsvarer ikke de kommunale tilskuddene med de faktiske kostnadene. Dette skaper en felles utfordring for både offentlig og privat eide skoler. Forskjellen er imidlertid at mens offentlige skoler har økonomisk sikkerhet i kommunen, risikerer privat eide skoler i ytterste konsekvens konkurs dersom de må levere en underfinansiert tjeneste.

Abelia mener:

- Kapitaltilskudd og finansiering av overheadkostnader må inn i en revidert og rettferdig tilskuddsmodell for private skoler med statstilskudd i grunnopplæringa.
- Fullfinansiering av private skoleplasser må utredes.
- Finansiering av individuelt tilrettelagt opplæring er en viktig del av skoleøkonomien. All individuelt tilrettelagt undervisning som gis i private skoler må refunderes fullt ut, over en statlig sats.
- Privatskoleloven bør justeres slik at godkjenningsgrunnlagene 'profilskole' og 'yrkesfaglig videregående skole' gjeninnføres.
- Private videregående skoler utenfor norsk utdanningslovgiving som har eksamensrett i henhold til internasjonale eller utenlandske læreplaner bør ha rett til kompensasjon for merverdiavgift.

5.3 Høyere utdanning

Et nytt høyere utdanningssystem med to søyler, en akademisk og en yrkesfaglig, er under utvikling. For at det skal fungere godt, må det sikres tilstrekkelig samspill

---

⁴ Vinteren 2024 skrev Kunnskapsdepartementet, Udir og friskoleorganisasjonene sammen en rapport om finansiering av private grunnskoler med statstilskudd. Rapporten viser at de private skolene ikke har fått for mye i tilskudd; den underbygger heller det friskolene har påpekt gjennom flere år: Private grunnskoler med statsstøtte får totalt sett mindre enn de 85 prosent av kostnadene i kommunale skoler som tilskuddsmodellen bygger på, og som privatskoleloven sier at privat eide skoler med statstilskudd skal ha. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/rappport-om-tilskudd-til-private-grunnskoler/id3033567/> .

mellom de to delene av fremtidens høyere utdanning. For Abelia vil høyere utdanning derfor inkludere både høyere akademisk- og høyere yrkesfaglig utdanning.

De private høyskolene er en viktig og voksende del av universitets- og høyskolesektoren. Nesten én av seks studenter i høyere akademisk utdanning går på en privat høyskole, og disse institusjonene tilbyr utdanninger som vil være svært etterspurte i fremtidens arbeidsliv. Det er viktig at de private høyskolene sikres gode og stabile rammebetingelser for å sikre en sterk, mangfoldig og fleksibel norsk kunnskapssektor.

Fagskolene i Norge har vært i kraftig vekst de siste årene, og de tilbyr høyere yrkesfaglig utdannelse som det er et stort behov for i både privat og offentlig sektor. I Norge har vi et godt og produktivt samspill mellom offentlige og private fagskoler, og litt mer enn halvparten av alle fagskolestudenter har valgt å gå på en privateid skole.

Et fortrinn som de private fagskolene og de private høyskolene deler, er at de ikke er avhengige av politiske bevilgninger og vedtak for å opprette nye studieplasser. Når det oppstår nye kompetansebehov i samfunnet, kan de snu seg raskt og søke om å få opprette nye studietilbud. Det gjør disse utdanningsaktørene særlig verdifulle i et arbeidsmarked som er i stadig endring.

Abelia mener:

- Det må opprettes flere studieplasser på fagskolenivå, for å sikre næringslivet relevant fagkompetanse.
- De private høyskolene må sikres gode og forutsigbare rammevilkår som gjør det mulig for dem å investere i å utvikle best mulig studietilbud.
- Det må være krav til arbeidslivsrelevans på alle studieretninger, utviklet i samarbeid med arbeidslivet. Tilbud om praksisplass bør være en integrert del av studieløpet, og med et fleksibelt opplegg når det gjelder veiledning og mentorering.
- Rammevilkårene for ingeniør- og teknologiutdanningene må bedres, med mål om å øke antall studieplasser og styrke rekrutteringen.
- Det må legges bedre til rette for overganger mellom høyere akademisk og yrkesfaglig utdanning.
- Det må gjennomføres en utredning av finansieringen av høyere yrkesfaglig utdanning.

5.4 Livslang læring

Teknologisk utvikling, grønn omstilling, økt global konkurranse og endringer i arbeidsmarkedet krever at både arbeidstakere og virksomheter kontinuerlig må jobbe med kompetanseutvikling og livslang læring.

Dette innebærer en bevegelse vekk fra et utdanningssystem som i for stor grad legger opp til at utdanning og formell kompetanse tilegnes i begynnelsen av karrieren. I stedet må vi styrke en utdanningsmodell som legger til rette for kontinuerlig læring gjennom hele arbeidslivet, og hvor man også kan få formalisert mer av den betydelige

kompetansehevingen som skjer gjennom læring på jobben. Dette krever et fleksibelt tilbud av etter- og videreutdanning som er tett koblet til arbeidslivets behov, og insentiver som gjør det mulig og attraktivt for både arbeidsgivere og ansatte å investere i kompetanseutvikling.

Abelia mener:

- Det må opprettes ordninger som gir virksomheter insentiver til å drive kompetanseutvikling. KompetanseFUNN bør opprettes etter modell fra SkatteFUNN for å gi arbeidsgivere skattefradrag når de investerer i ansattes kompetanse.
- Det må legges til rette for virksomhetsnært kompetansepåfyll gjennom bransjeprogrammer og andre relevante og fleksible tilbud for etter- og videreutdanning som kan kombineres med jobb. Tilbudene bør utvikles i nært samarbeid med arbeidsgivere og utdanningsinstitusjoner.
- Det må bygges digital og fleksibel undervisningskompetanse i hele utdanningssystemet for å få flere utdanningstilbud som kan kombineres med arbeid
- Offentlige tilskudd til livslang læring bør i større grad forutsette partnerskap med næringslivet, og tilbudene bør dokumentere arbeidslivsrelevans og etterspørsel.
- Det må utvikles et nasjonalt rammeverk for kortere, modulbaserte utdanningstilbud som kan kombineres og akkrediteres.

5.5 Høykompetent internasjonal arbeidskraft

Det er et stort behov for spisskompetanse innenfor en rekke fagområder i det norske arbeidslivet, som for eksempel IT-næringen. Det er behov for flere studieplasser og mer etter- og videreutdanning, men det lite sannsynlig at arbeidslivets kompetansebehov vil dekkes av kun slike nasjonale tiltak.

En viktig delstrategi for å demme opp for kompetansemangelen i bedriftene er derfor å hente kompetanse fra andre land. Kampen om de internasjonale topptalentene er imidlertid hard. Bedriftene står i fare for at personer med viktig ekspertkompetanse og deres familier heller velger tilbud i andre land framfor å vente på oppholdstillatelse i Norge.

Abelia mener derfor at det bør innføres en ordning for ekspressbehandling av søknader om oppholdstillatelse for arbeidere med etterspurt spisskompetanse, etter modell av Kompetansespor-piloten i Oslo. Det bør også innføres en skattefritaksordning etter modell fra den svenske Expertskatteordningen, (se kapittelet om et innovasjonsfremmende skattesystem).

For å tiltrekke og beholde høyt kvalifisert arbeidskraft fra utlandet, er det avgjørende å legge til rette for hele familien når én partner kommer til Norge for å bidra med etterspurt kompetanse. Internasjonale skoler, jobbmuligheter for medfølgende partnere og tilgang til sosiale nettverk er viktige tiltak som styrker familiens trivsel og tilhørighet. Når familiene har det godt, øker sannsynligheten for at de blir værende.

Dette er ikke bare viktig for den enkelte, men også for Norges konkurranseevne og evne til å bygge sterke fagmiljøer over tid.

Abelia mener:

- Saksbehandlingstiden for arbeidstillatelser for høykompetent arbeidskraft fra tredjeland må reduseres betydelig
- Det bør sikres enklere løsninger for arbeidstillatelser for personer med høy realkompetanse innen teknologi og andre felt i rask utvikling hvor formell utdanning ikke alltid er ensbetydende med kompetanse
- For å tiltrekke og beholde utenlandsk høykompetent arbeidskraft må det være et samarbeid mellom samfunnsliv, næringsliv og myndigheter for å sikre god integrering.
- Språkopplæring for tilflyttende talenter og deres familier er en forutsetning for god integrering i Norge. Kapasiteten for norsk opplæring må derfor økes og det må gis tilstrekkelig insentiver slik at tilbudet blir benyttet.
- De internasjonale skolenes rammevilkår må sikres for at de kan ivare ta deres samfunnsansvar ovenfor tilflyttende utenlandske familier.

6 Forskning og innovasjon

Forskning og innovasjon er et fundament for et moderne, opplyst og trygt samfunn. Gjennom den vitenskapelige metode oppnår vi dypere forståelse av verden rundt oss, drevet av nysgjerrighet, kritisk tenkning og et ønske om problemløsning.

I møte med utfordringer som økt geopolitisk spenning, desinformasjon og klima- og miljøkrisen, er kunnskap og vitenskap det beste forsvaret vi har. Investeringer i forskning styrker samfunnets beredskap, samtidig som det bidrar til en kunnskapsbasert offentlig debatt og et levende demokrati. Forskning gir også samfunnet en viktig evne til selvrefleksjon, ved å stille spørsmål ved egne praksiser, institusjoner og verdier. Uten denne typen forskning vil samfunnets evne til å håndtere kompleksitet og uenighet svekkes.

En styrket satsing på forskning og innovasjon er avgjørende for å sette fart på den grønne og digitale omstillingen av Norge, for å løse viktige samfunnsutfordringer og for å sikre trygghet og beredskap i en mer urolig verden. En slik satsing er også viktig for å styrke konkurransekraften til norsk næringsliv: Utviklingen de siste tiårene viser at de store vekstvinnerne er selskaper som investerer tungt i forskning og innovasjon. For å lykkes med en forsknings- og innovasjonsdrevet styrking av norsk konkurransekraft, trenger vi bedre koblinger mellom forskning og kommersialisering og sterkere insentiver for samarbeid mellom academia og næringsliv.

Næringslivet utfører halvparten av all FoU i Norge, men fortsatt er vi langt unna OECDs og Norges vedtatte mål om at bedriftene skal investere 2 prosent av BNP i FoU. Norge henger også etter når det gjelder etablering og skalering av nye, kunnskapsbaserte vekstbedrifter. Et viktig tiltak for å lykkes bedre på disse områdene er å legge bedre til rette for forskningssamarbeid mellom næringsliv, forskningsinstitusjoner og offentlige aktører. Forskningsinstituttene har en særlig

sentral rolle i å bygge samarbeid mellom forskningsmiljøer og næringslivet. Bevilgninger som styrker slikt samarbeid og utløser private forskningsinvesteringer, har imidlertid blitt svekket over tid.

Samfunnets evne til å håndtere kriser og trusler bygges gjennom kunnskap, teknologi og innovasjon. Norge trenger et forskningssystem som ikke bare kan reagere på kriser, men som aktivt bygger kunnskapsberedskap og utvikler strukturer for å ta kunnskapen raskt i bruk under kriser. Kapasiteten, kompetansen og infrastrukturen hos sivile forskningsmiljøer må utnyttes bedre i arbeidet med å styrke den norske beredskapen og samfunnssikkerheten. Et styrket og mer formalisert beredskapssamarbeid mellom forskningsinstitusjoner, næringsliv og myndigheter er nødvendig.

Norges deltakelse i Horisont Europa, EUs rammeprogram for forskning og innovasjon, gir norske virksomheter, forskningsmiljøer og offentlige aktører mulighet til å lede eller delta i prosjekter med noen av de fremste kunnskaps- og teknologimiljøene i Europa og verden. I tillegg til finansiering, gir Horisont Europa tilgang til kunnskap, verdikjeder og økosystemer av høy verdi. I arbeidet med utviklingen av neste rammeprogram (2028-2035) er det avgjørende at Norges status som assosiert EØS-land ikke medfører at vi havner utenfor i utviklingen eller gjennomføringen av nye programmer, initiativer eller strategier fordi de blir forbeholdt EU-medlemmer.

Abelia mener:

- Statens investeringer i forskning og utvikling må økes til 1,25 prosent av BNP i en overgangsperiode frem mot 2030. De ekstra midlene bør gå til å utløse økte FoU-investeringer i næringslivet.
- Sektordepartementenes investeringer i forskning og utvikling på sine respektive fagområder må økes. I tillegg må den koordineres bedre på fagområder som krever tverrsektoriell satsing.
- En større andel av offentlige forskningsmidler må konkurranseutsettes gjennom Forskningsrådet og stimulere forskningsamarbeid mellom forskningsmiljøer, bedrifter og offentlige virksomheter
- Det bør gjøres tiltak for å øke forskningsfinansieringen fra private stiftelser og fond, og regjeringen bør vurdere å opprette et offentlig forskningsfond for næringsrettet forskning.
- Bedriftene trenger bedre rammevilkår som bidrar til å fremme et mer kunnskapsintensivt næringsliv, blant annet ved å legge til rette for forskningsbaserte oppstartsbedrifter og gjøre det enkelt å hente internasjonal ekspertise til Norge.
- Forskningsinstituttene grunnbevilgning må økes mot europeisk nivå
- Det må sikres målrettet nasjonal medfinansiering som gjør at norske bedrifter, offentlige virksomheter og forskningsinstitusjoner kan delta for fullt i EUs forsknings- og innovasjonssamarbeid.
- Eiermakten i de statseide selskapene bør brukes til å utnevne styremedlemmer med forsknings- og innovasjonskompetanse, og satsing på FoU-investeringer bør være en del av eierdialogen.

- Norge må ha fremragende og tilgjengelig forskningsinfrastruktur innenfor fremvoksende teknologier og andre strategisk prioriterte områder

7 Næringsutvikling, gründer- og vekstpolitikk

Norge har over tid nytt godt av høy levestandard og produktivitet, som følge av industrialisering og eksport av viktige råvarer. Eksport av energi, fisk, metaller, kjemikalier og skipsindustri har vært og er viktige bidragsyttere til norsk økonomi. I likhet med mange andre vestlige land har vi de siste årene imidlertid opplevd avtakende vekst, demografiske endringer, og det forventes lavere inntekter fra petroleumssektoren i årene fremover.

Økte spenninger i verden, klima- og naturendringer og avtagende petroleumsaktivitet fører til endringer og forsterker behovet for å bruke ressursene godt og riktig. Når produktivitetsveksten ikke kommer fra økt etterspørsel, må den komme fra ny teknologi og nye mer kunnskapsintensive næringer og sektorer. Norge befinner seg i dag i en lavteknologifelle – en situasjon der økonomien bæres av modne, ressursbaserte næringer med lav forsknings- og innovasjonsintensitet og svak evne til å skalere opp nye teknologi- og kunnskapsbaserte vekstbedrifter. Samtidig svekkes innsatsen innen FoU, risikokapitalen tørker inn, og ny bærekraftig eksport uteblir. Mens Europa har blitt hengende etter USA og Kina, henger Norge etter Europa. Vi trenger derfor mer enn små justeringer. Vi trenger en helt ny næringspolitisk retning som fremmer innovasjon, omstilling, og vekst.

7.1 Et innovasjonsfremmende skattesystem

Et innovasjonsfremmende skattesystem er avgjørende for at Norge skal komme seg ut av lavteknologifellen. Det handler ikke bare om å gjøre det mer attraktivt å investere i forskning og teknologi, men om å sende et kraftfullt signal til gründere, investorer og næringslivsledere om at samfunnet prioriterer nyskaping og omstilling. Skattepolitikken må bidra til å flytte kapital, kompetanse og risikovilje inn i nye sektorer som kan skape verdier basert på sirkulære og bærekraftige forretningsmodeller. Den må gjøre det lettere å starte, eie, skalere og beholde kunnskapsintensive virksomheter i Norge.

I møte med globale maktforskyvninger og økende geopolitisk uro er dette ikke bare god økonomisk politikk. Det er et strategisk valg om å bygge nasjonal motstandskraft og framtidig velferd. Norge trenger et skattesystem som ikke passivt forvalter dagens økonomi, men som aktivt muliggjør fremveksten av den morgendagens næringsliv.

Den norske formuesskatten kan slå spesielt hardt ut for nye selskaper med høy verddivurdering som fortsatt er i investeringsfasen, og Abelia mener primært at skatten bør fjernes. Tidspunktet for, og størrelsen på, kapitalinnhentinger kan være litt tilfeldig, men kan gi ulykksalige utslag for virksomheter som ellers ikke er i formuesskatteposisjon. Ved mulighet for snittberegning over flere år kan positive og negative formuesverdier regnes mot hverandre. Gründere bør også gis fritak for formuesskatt ved skattemessig underskudd i selskapet. Skatteutsettelsen kan fanges opp til utsatt beskatning ved å redusere aksjenes inngangsverdi tilsvarende spart

formuesskatt. Den fanges dermed opp til beskatning ved senere salg. Det kan også gjøres unntak fra formuesskatten for eierskap i visse type næringer med særlig potensial for fremvekst av bærekraftige, sirkulære og banebrytende teknologier.

Abelia mener:

- Gjennomføre et bredt skatteforlik som sikrer forutsigbarhet for næringslivet. Det nye skattesystemet må innrettes slik at det fremmer innovasjon, vekst og omstilling.
- Utvide rammene for opsjonsskatteordningen, slik at oppstarts- og vekstselskaper lettere kan tiltrekke seg spisskompetanse som er innelåst i etablert næringsliv, eller fra utlandet.
- Innføre en målrettet insentivordning for å stimulere til økt medeierskap for ansatte i selskapet man jobber i. F.eks. Ved å gjeninnføre skattefordelen ved program for aksjekjøp til underkurs som ble fjernet i 2022.
- Skjerm gründere fra formuesskatten i oppstartsfasen. Dette kan løses på flere måter:
  - Presiser at alle teknologier skal likebehandles i unntaket for immaterielle eiendeler
  - Bruk gjennomsnittsberegning av formue over flere år for å hindre store utslag ved kapitalinnhenting.
  - Utsatt formuesbeskatning ved underskudd
  - Skjerme selskapene, slik at visse investeringer ikke gir formuesskatt for eierne
- Innfør unntak i exitskatten for utenlandsk arbeidskraft som kommer til Norge, og fjern betingelser som begrenser bevegelsesfriheten til norske gründere.
- Innføre en skattefritaksordning for utenlandsk arbeidskraft, etter modell fra den svenske expertskatteordningen eller den danske forskerskatteordningen
- Utvide og forenkle skatteinsentivordningen for å få flere engleinvestorer til å investere i selskapers aller tidligste fase.
- For en mest mulig kunnskapsbasert innretning av SkatteFUNN, bør de økonomiske konsekvensene av ulike mulige utforminger av ordningen kartlegges, både innenfor dagens proveny og med økte rammer.

7.2 Et effektivt innovasjonssystem

Innovasjonssystemet må utløse potensialet for at nye vekstmotorer basert på banebrytende teknologier og kunnskap etablerer og utvikler seg i Norge. Teknologit utvikling, anvendt forskning og utvikling er en forutsetning for omstillingskraft i eksisterende næringer, økt innovasjonskraft og nye etableringer. I en liten og åpen økonomi som vår, med en sammenpresset lønnsstruktur, smalt kapitalmarked og sterke, etablerte næringer, oppstår det systemiske markedssvikter som gjør det

vanskeligere å lykkes med å tiltrekke seg kompetanse og kapital til nye, kunnskapsintensive høyvekstbedrifter.

Offentlige midler må derfor brukes effektivt for å korrigere disse skjevhetene, og utløse merverdi i form av økt aktivitet og private investeringer. Et nærings- og teknologinøytralt virkemiddelapparat må kanalisere ressurser dit potensialet for ny verdiskaping og eksport er størst, og gi bedre vekstvilkår for de aktørene som har ambisjon og evne til å løfte frem nye vekstmotorer for Norge.

Abelia mener:

- Virkemiddelapparatet bør rigges for å være intuitivt, raskt, etterprøvbart og med lavest mulig grad av rapportering
- Eksisterende infrastruktur for forskning, utvikling og testing bør utnyttes bedre, fremfor at det bygges opp parallelle strukturer finansiert av ulike deler av virkemiddelapparatet
- Innovasjonsøkosystemet må legge til rette for nasjonalt samarbeid, og gi nye virksomheter tilgang på best mulig bistand.
- Tilskuddsmidler må kanaliseres dit potensialet er størst, ikke langs sektorlinjer eller for å imøtekomme distriktspolitiske hensyn.
- Oppdragsbrev og evaluering av ordninger må i større grad fokusere på bidrag til verdiskaping og effekt fremfor gjennomføring av aktivitet
- De statlige investeringsselskapene må tilføres frisk kapital for å øke tilgangen til risikokapital i tidlig fase.
- Mandatene for fond-i-fond bør styrkes hos de statlige investeringsselskapene for å stimulere og styrke de private fondsmiljøene, og slik bidra til å tette kapitalgapet for risikokapital til oppstartsbedrifter.
- Økt fokus på skalering i virkemiddelapparatet for å bistå gründerne i å utvikle de mest lovende bedriftene innen banebrytende teknologier.
- Satsingen på kommersialisering av offentlig finansiert forskning må styrkes, slik at mer forskning blir omsatt til høyvekstforetak og skalering.
- Ruste klyngene til å bistå bedrifter inn i internasjonale markeder og for å støtte omstillingsprosjekter i næringslivet, herunder sikre bærekraftig finansiering av de modne klyngene og gi dem en tydelig rolle som operative partnere i nasjonale strategier.
- Norge må delta fullt ut i samtlige av EUs investeringsprogrammer og norske bedrifter og forskningsaktører må sikres nasjonal medfinansiering til relevante EU-programmer.

8 Sivilsamfunnet

Et bærekraftig, kunnskapsbasert og innovativt samfunn avhenger av et velfungerende samspill mellom en sterk, men begrenset offentlig sektor, ansvarlige og nyskapende private aktører og et sivilsamfunn som har frihet til å innovere og kraft til å engasjere.

Et virksomt sivilsamfunn krever virksom frihet og uavhengighet. For å sikre sin legitimitet må organisasjoner og stiftelser være selvstyrt og drevet av de målene de selv setter for samfunnsutviklingen. Samtidig er situasjonen for ideell og frivillig sektor krevende. Offentlig sektor tar stadig over oppgaver som historisk og i samtiden har vært driftet og utviklet av ideelle aktører. Organisasjonsdriften blir også mer krevende fordi offentlige tilskudd og gaver fra stiftelser og privatpersoner, i økende grad gis med forbehold om at midlene ikke kan benyttes til administrasjon eller løpende drift.

Sivilsamfunnet er en verdifull og skjør ressurs som må stimuleres gjennom langsiktige forutsigbare rammebetingelser. De må reflektere at sivilsamfunnet løpende endrer seg for at organisasjonene skal fylle rollen sin. Et svekket sivilsamfunn vil få store konsekvenser på alle områder i samfunnet og er kanskje umulig å gjenreise.

Frivillig sektor finansieres gjennom ulike bidrag fra både offentlige og private kilder. Politikken må bidra til at det er enkelt for organisasjonene å delta i offentlige støtteordninger, og stimulere til flere og større gaver. Den må også stimulere de som finansierer sivilsamfunnet til å gi organisasjonene handlingsrom til selv å utvikle metoder og driftsformer.

Ideelle og frivillige organisasjoner har ledet an i utviklingen av velferdssamfunnet og driver innovasjon for folkehelse, velferd og beredskap. De er kompetansevirksomheter som driver forskning, skolering og folkeopplysning, og et fundament for et robust demokrati. Organisasjonene er nøkler til inkludering, integrering, økt tilhørighet og deltakelse i samfunnet både lokalt og nasjonalt. Ideelle og frivillige virksomheter er arenaer for bygging av fellesskap og holdninger. Samtidig gir de folket mulighet til å påvirke samfunnet lokalt, nasjonalt og internasjonalt.

Ideell og frivillig sektor utfører oppgaver av stor samfunnsmessig betydning. Sektoren står for tjenestebasert innovasjon, og finansierer og utfører forskning. Når presset på offentlig sektor øker, blir denne rollen viktigere. I årene som kommer er dette særlig aktuelt særlig innenfor helse, velferd og inkludering. Incentivordninger for næringsutvikling og innovasjon må inkludere ideelle aktører på en helhetlig og profesjonell måte.

Frivillige og ideelle organisasjoner har relativt liten investeringsevne i digitale løsninger. Innsamlede midler skal i størst mulig grad brukes til formål og ikke til administrasjon, og offentlige tilskudd har som regel sterke begrensninger på organisasjonenes adgang til å bruke midler til investeringer. Manglende investeringer i oppgradering og utskifting av systemer gir økt sårbarhet- og sikkerhetsrisiko, høyere driftskostnader og redusert brukervennlighet. Mange organisasjoner driver i dag innovasjonsarbeid for bedre digitale løsninger for beredskap, for mer tilpassede sosiale tjenester, og for digitale innsamlingsaktiviteter. Enda

flere organisasjoner burde deltatt. En støtteordning for digitalisering vil bygge opp under dette arbeidet og sørge for at tilbudene kan realiseres raskere og tryggere.

Abelia mener:

- For å ivareta frivillig sektors egenverdi skal tilskuddsordningene være langsiktige og forutsigbare, uavhengig av politiske stemningskifter.
- En helhetlig frivillighetspolitikk innebærer at organisasjonene møter en felles holdning til samarbeidet med frivillig sektor i hele staten, og de samme definisjonene og kravene til rapportering i alle statlige tilskuddsordninger. Utgangspunktet må være at det skal være enkelt å drive frivillig organisasjon, at organisasjonene skal ha handlingsrom til omstilling og innovasjon, og at støtten forvaltes med en armlengdes avstand til politiske myndigheter
- Hovedregelen i det offentlige støttereimet skal være flerårige tilskuddsavtaler for å sikre større forutsigbarhet for mottaker.
- Ved utbetaling av ettårig støtte sent på året skal hovedregelen være at midlene kan overføres til neste budsjettår.
- Støtteordningene og andre politiske virkemidler må ikke sementere organisasjonenes arbeid i gamle mønstre, men i størst mulig grad bidra til organisasjonene får frie midler slik at de kan utvikle løsninger på bakgrunn av behov og muligheter de fanger opp i møtet med målgruppene.
- Andelen frie midler av offentlig støtte, skal være høyest mulig.
- En portal for statlige tilskuddsordninger skal fungere som en felles tilskudds- og rapporteringsportal, i tråd med prinsippet om "kun én gang". Dataene for søknader skal kunne gjenbrukes.
- Det må opprettes en støtteordning for digitalisering i ideell og frivillig sektor, som omfatter midler til investering i IKT-systemer, til innovasjon i nye digitale løsninger og tjenester, og til tiltak for kompetanseheving blant brukerne av tjenestene.
- Ordningen med skattefradrag for gaver til visse frivillige organisasjoner bør økes betydelig, og særlig for gaver fra næringslivet.
- Merverdikompensasjonsordningen for ideelle og frivillige organisasjoner må fullfinansieres og regelstyres, slik at kompensasjonen kan skje løpende og uten forsinkelser når organisasjonene har behov for det.
- Momskompensasjonsordningen må stimulere organisasjonene til å bidra på alle samfunnsområder, også de områdene som det offentlige har et lovpålagt ansvar for. Regelen om at organisasjoner ikke skal få momskompensasjon for aktiviteter som bidrar på områder som er offentlig lovpålagt ansvar må fjernes.
- Det må innføres en mva-kompensasjonsordning for investeringer i bygg og anlegg som eies og driftes av frivillige organisasjoner, på linje med idrettsanlegg.

- Det må utredes lavere sats på arbeidsgiveravgift for ideell og frivillig sektor.

9 Bærekraft

Bærekraft er en drivkraft for verdiskaping, ikke en begrensning. Mange av vår tids største utfordringer løses best gjennom ny næringsutvikling, samarbeid med forskningsmiljøer og målrettet bruk av teknologi. Når samfunnet skal utvikles innenfor naturens tålegrenser, innebærer det å skape nye, fremtidsrettede næringer som både kutter utslipp, reduserer naturinngrep og bygger opp nye verdigrunnlag for velferdsstaten.

Bærekraft handler ikke bare om å begrense skade, men om å skape nye forretningsmodeller som er sirkulære, regenerative og verdiskapende på samfunnets vegne. Mange av disse løsningene finnes allerede i teknologi- og kunnskapsnæringene, men politikken må i større grad bidra til å skalere dem. Det betyr å fjerne strukturelle barrierer og synliggjøre de reelle kostnadene ved løsninger som i dag fremstår som lønnsomme for enkeltbedrifter, men som påfører samfunnet store kostnader i form av utslipp, naturtap og sløsing med ressurser.

I dag er det ofte slik at det som er samfunnsøkonomisk lønnsomt og det som er bedriftsøkonomisk lønnsomt ikke spiller på lag. Dette gapet må tettes. Skal bærekraft bli en konkurransefordel og ikke bare en kostnad, må det lønne seg å ta ansvar. Derfor må politikken bidra til å harmonisere bedriftsøkonomiske og samfunnsøkonomiske hensyn. Slik kan vi sikre klima, natur og velferd innenfor rammene av et økonomisk system som utvikler seg i tråd med planetens tåleevne.

9.1 Klima og natur

Klima- og naturkrisen er vår tids største systemiske utfordring. Denne må møtes med en offensiv og kunnskapsbasert politikk som både kutter utslipp, bevarer natur, beskytter oss mot naturfarer og bygger nye bærekraftige vekstmotorer. Norge står overfor en dobbel omstillingsutfordring: Vi må både kutte utslipp og fase inn fornybare energikilder, samtidig som vi utvikler nye, globale vekstnæringer som kan ta over for olje- og gassinntektene. Denne transformasjonen krever at vi tar langt mer presise og forpliktende grep for å beskytte natur, redusere klimagassutslipp og utløse bærekraftig innovasjon.

Dersom Norge skal lykkes med å omstille seg i tide, må politikk og rammeverk utformes slik at de gir tydelige insentiver til bærekraftige investeringer og løsninger, lavere klimaavtrykk og smartere arealbruk. Samtidig må myndighetene sørge for at kostnader og konsekvenser av naturinngrep og klimapåvirkning synliggjøres og vurderes systematisk, både av næringslivet og forvaltningen. Det krever bedre samhandling, mer kunnskapsbasert beslutningsgrunnlag og tydelige krav til ansvarlig ressursforvaltning. Abelia mener det er avgjørende at Norge nå løfter ambisjonene, ikke bare i målformuleringene, men i gjennomføringskraften.

Abelia mener:

- Vi trenger en mer ambisiøs og forpliktende handlingsplan med konkrete tiltak for hvordan Norge skal følge opp våre forpliktelser i henhold til Naturavtalen.

- Det må lages en nasjonal FoUI-strategi for natur som bidrar til å prioritere forskningsinnsatsen for bærekraftig natur- og arealbruk
- Det må innføres en natur- og arealavgift som priser inn de reelle samfunnsøkonomiske kostnadene ved nye naturinngrep med formål om å motvirke forringelse av naturens evne til å produsere økosystemtjenester og styrke arbeidet med å bevare naturmangfoldet
- Det må utredes hvordan en avgift på indirekte utslipp (scope 3) kan innføres i Norge.
- Gi støtte til kommunene i natur- og arealspørsmål, inkl. informasjon og oversikt over realkostnad ved ulike naturinngrep.

9.2 Sirkulærøkonomi

Overgangen fra en lineær til en sirkulær økonomi er avgjørende for å redusere presset på klima og natur, og for å styrke norsk næringslivs konkurransekraft. En sirkulær økonomi handler ikke bare om resirkulering og avfallshåndtering, men om å tenke nytt rundt hvordan vi designer, produserer, bruker og avvikler produkter og tjenester, med mål om å maksimere ressursutnyttelse og minimere klima-, natur-, og materialfotavtrykk gjennom hele verdikjeden.

For å realisere dette i praksis må sirkulære prinsipper inn i strukturerende regelverk, investeringer og forretningsmodeller. Det gjelder særlig i bygg- og anleggssektoren, i skatte- og avgiftssystemet, og i energisektoren, der naturinngrep og ressursbruk må vurderes i et livsløpsperspektiv. Det bør være lønnsomt å tenke langsiktig, planlegge for gjenbruk og bidra til naturrestaurering. Ved å stille tydeligere krav til sirkularitet og materialhåndtering, samtidig som man senker terskelen for aktører som fremmer gjenbruk og ressursdeling, kan Norge ta lederskap i utviklingen av en moderne, digital og verdiskapende sirkulærøkonomi.

Abelia mener:

- Det må utredes hvordan Plan- og bygningsloven kan brukes som et virkemiddel for å fremme sirkulær ressursbruk, blant annet gjennom strengere krav til materialgjenbruk, ombruk og dekommisjonering i byggeprosjekter.
- Innfør nullmoms på brukte varer som det allerede er betalt merverdiavgift for, og utrede andre fordeler for aktører som arbeider med sirkulære verdikjeder bruksalg og bærekraftig avfallshåndtering.
- Innfør krav om naturrestaurering for alle utbyggingsprosjekter som en integrert del av prosjektets livsløp, og at tiltak for tilbakeføring av natur gjennomføres etter endt levetid
- Innfør krav til vurdering av miljø- og klimafotavtrykk i et livsløpsperspektiv før det gis konsesjon for utviklingsprosjekter som medfører naturinngrep i uberørt natur.

9.3 Et bærekraftig energisystem

Norges tre viktigste knapphetsgoder er energi, folk og natur. Et bærekraftig energisystem sikrer at samfunnet høster størst mulig verdi innenfor bærekraftige rammer fra disse ressursene. Motstanden mot landvind, solkraftanlegg og etablering av datasentre viser hvor kontroversielt det er å gå for fort frem med enkeltløsninger uten å ta hensyn til det større systemkomplekset de er en del av. Politikernes rolle er å føre en energipolitikk som både spiller på lag med naturavtalen og kutter utslipp, uten å legge for tunge økonomiske byrder på samfunnet for øvrig.

Skal de politiske valgene vi gjør i dag også gi verdi for kommende generasjoner, må vi utvide perspektivet, og vise hvordan forskning, innovasjon, teknologiutvikling, og systemdesign kan bidra til å forsere mange av dagens konfliktlinjer og interessekonflikter i energipolitikken. Det må også være en ambisjon at løsningene vi utvikler for å få ned utslipp i Norge, må kunne eksporteres, øke verdiskapingen og bidra til å fremme et grønt skifte globalt.

Abelia mener:

- Det må fastsettes et mål om minimum 5,5 TWh årlig solkraftproduksjon fra bygninger innen 2030, og legger frem en konkret tiltaksplan for å nå målet.
- En forpliktende handlingsplan må fremlegges, med konkrete tiltak som gir en realistisk vei til å utløse 20TWh i energisparing innen 2030. Handlingsplanen bør både inneholde incentiver for bruk av moden teknologi, men også virkemidler for raskere modning og utvikling av ny teknologi.
- Det må stilles krav til utredning og implementering av fleksible energiløsninger for industri og næringsliv, slik at man i større grad kan justere forbruket ved utfordringer i kraftnettet.
- Arbeide for en langtidsplan for utslippsfri energiproduksjon, overføring og bruk som tar høyde for all form for energiproduksjon. Det må innføres et forpliktende krav om utnyttning av overskuddsvarme for all kraftkrevende industri inkl. datasenternæringen, der kostnadene står i forhold til energibesparelsene.
- Terskel for kravet om kartlegging av potensial for utnyttelse av overskuddsvarme mellom datasentre og øvrig industri må likestilles.
- Det bør utarbeides objektive og kunnskapsbaserte kriterier for tildeling av strøm i knapphetssituasjoner, som tar høyde for verdiskaping, naturfotavtrykk, nasjonal sikkerhet og utslipp av klimagasser.
- Det gjennomføres en provenynøytral omlegging av elavgiften for å sikre likebehandling mellom ulike kraftkrevende aktører.
- CO₂-kompensasjonen må fases ut, og erstattes av nærings- og teknologinøytrale tiltak som forskning, innovasjon, og andre omstillingsfremmende virkemidler som kommer hele næringslivet til gode.
- Eventuelle strømstøtteordninger til bruk i ekstraordinære situasjoner, må innrettes slik at de motiverer forbrukere og næringsliv til strømsparing og energieffektivisering. For eksempel flat utbetaling eller krav om motytelser i form av tiltak for energieffektivisering.

- Det regulatoriske rammeverk må klargjøres for utbygging av kommersielt lønnsomme prosjekter innen kjernekraft.

10 Helse og velferd

Norge står overfor betydelige utfordringer i helse- og omsorgssektoren fremover, som understrekes i en rekke offentlige rapporter og dokumenter. Den demografiske utviklingen fører til at andelen eldre øker kraftig, samtidig som andelen i yrkesaktiv alder synker. Økende sykdomsbyrde og omsorgsbehov skaper en ubalanse mellom behovet for helse- og velferdstjenester og tilgjengelige ressurser. Dette setter velferdsmodellen under sterkt press, og dagens modell er ikke bærekraftig over tid.

Allerede i dag er helse- og omsorgssektoren preget av lav produktivitet, høyt sykefravær og mangel på arbeidskraft. Uten endringer, vil det være behov for over 180 000 nye ansatte i sektoren innen 2060 – en vekst som ikke er forenlig med utviklingen i den samlede arbeidsstyrken. Når behovene øker og ressursene blir knappere, må tjenestene organiseres slik at vi får mest mulig ut av hver krone og hvert hode.

Vi står nå ved et veiskille i helse- og velferdspolitikken. Dersom vi ikke handler nå, vil konsekvensene bli at offentlig sektor vokser på bekostning av norsk næringsliv, med drastiske skatteøkninger, dårligere tjenester og økt press på kommunale budsjetter. For å sikre bærekraftige tjenester også for kommende generasjoner, må vi lykkes med å øke produktiviteten. Det krever en omfattende omstilling – og ikke minst nytenkning rundt hvordan helse- og velferdstjenester organiseres, finansieres og leveres.

10.1 Innovasjon i helse og velferd

Helse- og omsorgssektoren har over tid vært preget av lav produktivitet, og demografiske utviklinger gjør at Norge, i likhet med andre land, står overfor store utfordringer knyttet til økning i arbeidsoppgaver og manglende tilgang på personell. Ifølge helsepersonellkommisjonen ligger Norge på toppen i Europa i ressursbruk til helse- og omsorgstjenestene. Vi har høyest andel sysselsatte, og er blant landene som bruker mest av fellesskapets penger på disse tjenestene, relativt sett.

Abelia mener at innovasjon i bygg, medisinsk-teknologisk utstyr og brukervennlige digitale løsninger, samt bedre oppgavedeling og bedre organisering i tjenestene vil være nødvendig for å levere gode helse- og velferds løsninger i fremtiden uten økt bruk av helsepersonell. Dette krever evne til nytenkning i budsjettering mellom investering og drift, organisering og behandlingsløp.

Abelia mener:

- Finansieringsmodellene må legge til grunn et godt og innovasjonsfremmende samspill mellom offentlige, ideelle og andre private aktører, som til sammen skaper bedre helse- og velferdstjenester.
- En større andel av tildeling til helseforskning fordeles på åpne konkurransearenaer, som Forskningsrådet.
- «Invest in Norway»-funksjonen bør styrkes for å sørge for at enheten har tilstrekkelig kunnskap om helseindustri og mulighet til å tilby virkemidler som tilpasses behovene til aktørene som vurderer å etablere seg i Norge.

- Det må investeres i nye test- og piloteringsfasiliteter, og eksisterende fasiliteter må tilgjengeliggjøres, ikke bare for klinisk testing, men også for medisinsk utstyr og digitale prosesser og produkter.
- Takst- og refusjonsordningene må revideres for å stimulere til mer pasientvennlig og effektiv pasientbehandling gjennom bruk av ny teknologi og mulighet for smidigere oppgavedeling mellom de ulike nivåene i helsesektoren.
- Realisere en helsekatapult for test og innføring av ny teknologi i samarbeid med næringslivet, sykehus og kommuner.
- Helsedata må tilgjengeliggjøres og det må legges aktivt til rette for videre bruk for forskning og næringsutvikling. Dette er sentralt bl.a. for en vellykket satsing på persontilpasset medisin.
- Godkjenningssystemer for helseapplikasjoner må sikre klare og transparente kriterier for godkjenning, og sikre fleksibilitet som muliggjør at innovative aktører kan bidra til å løse de utfordringene helsevesenet står overfor.

10.2 Velferdsleverandører

Utgangspunktet for Abelia er en likebehandling av offentlige, ideelle, og andre private aktører. Samtidig er det en kjensgjerning at ideelle aktører ikke har samme finansielle muligheter som kommersielle eller offentlige aktører. Fordi de ikke gir avkastning på innskutt kapital på linje med kommersielle, har de større vansker med å få tilgang til investeringskapital. Inntektene er ofte bundet opp til bestemte formål, definert gjennom offentlige myndigheters støtteordninger eller private gaveformål.

Frivillige organisasjoner som driver institusjoner på velferdsfeltet har altså stor innovasjonsevne og en viktig samfunnsmessig betydning, men lavere risikoevne og ofte mindre kapitalreserver eller overskudd som gjør det mulig å investere i større løsninger til nytte for velferdssamfunnet. Dette kan gjøre det vanskelig å få ideelle aktører til å bygge opp ny kapasitet raskt. Ideelle organisasjoner er med sin nærhet til både brukere, pasienter, pårørende og andre nettverk, gode på å oppdage nye behov og realisere nære mellommenneskelige tilbud. Men det trengs forutsigbarhet for investeringene, langsiktige styringssignaler og helst også risikoavlastning for å bygge kapasitet raskt.

Med sin nærhet til brukerne og pårørende er de ideelle velferdsaktørene i en unik posisjon til å utvikle tjenestene. I helse- og velferdsleveranser møter ideelle virksomheter et konkurranseregime som ikke er tilpasset behovet i tjenestene som leveres. Som oftest er tilbudene organisasjonene står for bare en del av et helhetlig arbeid de driver for brukergruppene og deres pårørende før, under og etter at brukeren bor i institusjon. På denne måten bidrar organisasjonene også til samfunnets holdninger til dem som bruker velferdstjenestene.

Fremover må oppgavene løses mer effektivt, med høyere grad av innovasjon og tettere samarbeid mellom offentlig og privat sektor. Det handler om å tilpasse tjenestene til brukernes behov, og produsere dem på en kostnadseffektiv måte – uten å gå på kompromiss med kvaliteten.

Abelia mener:

- Det bør formaliseres en definisjon og avgrensning av ideelle leverandører i velferdssektoren. Det bør etableres en registerordning for tjenesteytende ideelle organisasjoner. Registerordningen kan med fordel også omfatte andre leverandører til lovpålagte velferdstjenester.
- Det bør etableres en kompensasjonsordning for historiske pensjonsforpliktelser for ideelle leverandører som har levert tjenester på vegne av kommuner og fylkeskommuner.
- Avtalene om kjøp av tjenester i barnevernet skal være langsiktige og løpende, og institusjonsplasser skal ikke være underlagt et anbudsregime. Avtalene skal måles på kvalitet, og eventuelle tilbud skal etterspørre mer innovasjon samtidig som kvalitet skal vektes mer enn pris.
- Det må gis langsiktige garantier ved nyetableringer av barnevernsinstitusjoner, ved at staten sier fra seg mulighet til nedskalering av avtalene i en periode.
- Staten må tilby en etableringsstøtteordning som ideelle aktører som ønsker å starte opp nye institusjonstilbud innen barnevernet kan søke støtte fra.
- Kommuner og fylkeskommuner må øke sin bestillerkompetanse når det gjelder velferdstjenester. Særlig behov er det for at de får større kunnskap om EU-retten og blir trygge på rammene den trekker opp for offentlige anskaffelser på velferdsfeltet.

11 Samhandling mellom offentlig, privat og ideell sektor

Norge har en sterk tradisjon for samarbeid mellom offentlig, privat og ideell sektor for å bygge velferdstjenester, arbeidsplasser og innovasjon. Skal vi klare å møte fremtidens utfordringer må vi sikre god samhandling og tydelig oppgavedeling mellom de ulike sektorene og forutsigbarhet i interaksjonspunktene. Et velfungerende samarbeid er avgjørende for å løse mange av de store utfordringene vi står overfor – innen helse, utdanning, digitalisering, klima og beredskap. Samarbeid mellom myndigheter og privat sektor om realisering av ulike tiltak må baseres på kommersielle prinsipper.

Samtidig kan digitalisering, innovasjon og bruk av ny teknologi endre interaksjonspunktene mellom offentlig sektor, næringslivet og ideell sektor, og kan gjøre det mer krevende å avgjøre hvem som skal gjøre hva. Offentlig sektor kan i større grad levere brukertilpassede og personlige tjenester. Samtidig kan private og ideelle aktører levere tjenester som grenser mot tradisjonelle offentlige oppgaver som helse, beredskap og utdanning. Utviklingen utfordrer etablerte rollemønstre og arbeidsfordeling. Digital omstilling har gjort tiden moden for et nytt blikk på rollefordelingen mellom offentlig sektor, næringslivet og ideell sektor i Norge.

Digitalisering, demografiske endringer og forventninger om bærekraftige løsninger krever kompetanse og kapasitet som ofte overstiger det interne ressursgrunnlaget i organisasjoner. Innleie av konsulenter bør derfor betraktes som en strategisk investering snarere enn en kostnad. Konsulenter gir tilgang til spesialisert kompetanse og fleksibilitet, og muliggjør rask omstilling og kontinuerlig læring.

Abelia mener:

- Det må gjøres en vurdering av hvor langt inn i verdikjedene det offentlige kan gå, hvilke tjenester som skal leveres av det offentlige, og under hvilke betingelser.
- Det må innføres sterkere kontroll med det offentliges rolle i påvirkning av markedet gjennom støtteordninger, regelverk og levering av tjenester i konkurranse med private aktører.
- Konkurransetilsynets mandat og tilhørende finansiering bør styrkes på områder hvor offentlig sektor leverer tjenester i konkurranse med private aktører.

11.1 Offentlige anskaffelser

Offentlig sektor kjøper årlig inn varer og tjenester for over 800 milliarder årlig, og har med disse innkjøpene stor påvirkning på hele norsk økonomi. Det er et stort potensial i å høste mer FoU gjennom offentlige anskaffelser, som igjen kan ha stor effekt på den generelle innovasjonsintensiteten i norsk næringsliv. Når det stilles krav til høyere ambisjoner for forskning og innovasjon i offentlige anskaffelser kan vi forvente en mangedobling i innovasjonsintensiteten i forhold til ordinære anskaffelsesprosesser.

Abelia mener at innovasjon i offentlige anskaffelser ikke bare forbedrer kvaliteten på offentlige tjenester, men også bidrar til besparelser og til økt innovasjonsgrad i næringslivet. Derfor bør offentlige virksomheter benytte sin markedsposisjon til å fremme næringsutvikling gjennom økt fokus på funksjonskrav og løsningsorienterte tilnærminger, fremfor detaljerte spesifikasjonskrav.

Abelia mener:

- Stimulere til innovative anskaffelser og sikre innpass i anskaffelser for bedrifter i tidlig fase.
- Gjeninnføre risikoavlastende virkemidler for innovasjonssamarbeid mellom offentlig og privat sektor, tilsvarende Innovasjonspartnerskap i Innovasjon Norge og før-kommersielle anskaffelser i Forskningsrådet.
- Offentlige anskaffelser og standardavtaler må fremme gode samarbeidsmodeller og innovative løsninger.
- Det må innføres måltall for innovative anskaffelser.
- Det bør opprettes en nasjonal langtidsplan for offentlige digitaliseringsprosjekter, som gir en helhetlig oversikt over pågående og planlagte prosjekter.
- Medfinansieringsordningen for digitaliseringsprosjekter bør videreføres, men digitaliseringsprosjektene i ordningen i større grad koordineres mellom ulike sektorer og forvaltningsnivå.
- Stimulere til bruk av handlingsrommet i anskaffelsesregelverket med blant annet bruk av FoU-unntak.

12 Arbeidsgiverrollen i fremtidens arbeidsliv

Abelias arbeidslivspolitiske plattform

Det norske trepartssamarbeidet mellom arbeidsgivere, arbeidstakere og staten har vært og er en bærebjelke for stabilitet, tillit og økonomisk vekst. Arbeidslivet er i rask endring i overgangen til det grønne og digitaliserte skiftet, og dette stiller nye krav til både regelverk og samarbeid. Vi trenger et regelverk som det er mulig både å forstå og etterleve i det praktiske liv. Regelverket må gi rom for at virksomhetene setter sin hovedinnsats inn på forretningssiden av virksomheten, heller enn på unødig byråkrati. Vi ønsker et trygt, men ikke overregulert, arbeidsliv.

For at norske virksomheter skal forbli konkurransedyktige, må arbeidsmiljøloven med tilhørende forskrifter moderniseres og forenkles. Bedriftene trenger større fleksibilitet når det gjelder arbeidstid og mindre tidsbruk på unødig byråkrati. Regelverket må dessuten tilpasses et mer fleksibelt og kunnskapsbasert arbeidsliv.

Norske lønninger ligger høyt sammenlignet med våre handelspartnere. Uten moderasjon og et skattesystem i takt med internasjonale rammer, risikerer vi at arbeidsplasser flagges ut. For å sikre legitimitet rundt den norske modellen, må lønnsdannelsen derfor fortsatt bygge på ansvarlighet og høy organisasjonsgrad på både arbeidsgiver- og arbeidstakersiden av arbeidslivet.

Tariffavtalene må forenkles og moderniseres for å sikre relevans og oppslutning. AFP-ordningen må endres og gjøres mer rettferdig, slik at alle ansatte i tariffbundne virksomheter kan opptjene rettigheter, fortrinnsvis uten at det øker kostnadene for arbeidsgiver.

Abelia mener:

- Videreutvikle trepartssamarbeidet og arbeide for å øke organisasjonsgraden. Dette bør skje ved å øke kunnskap om den norske modellen i skolen, i lederutdanninger og på arbeidsplassene.
- Modernisere og forenkle arbeidsmiljølovgivningen og tilgrensende lovgivning i tråd med dagens behov.
- Forenkle og oppdatere tariffavtalene, i et språk og innhold som er relevant for nåtid og fremtid.
- Gjøre AFP mer rettferdig og tilgjengelig for flere.
- Sikre ansvarlige og konkurransedyktige lønnsoppgjør.

12.1 Sikre fleksibel tilgang på nødvendig og kvalifisert arbeidskraft

En av arbeidsgivernes største utfordringer fremover, vil være tilgang på kvalifisert arbeidskraft, i takt med demografiske endringer i befolkningen. Abelia mener hovedregelen i Norge fortsatt skal være faste ansettelser. Tilgang på arbeidskraft må likevel kunne gjøres mer fleksibel og mindre byråkratisk, slik at arbeidsgivere i større grad har mulighet til å tilpasse bemanningens størrelse ut fra behov. Samtidig er det

spesielt for kunnskapsbedrifter behov for økt fleksibilitet med tanke på når og hvor arbeid kan utføres, og det trengs større muligheter for individuelle tilpasninger.

Abelia mener:

- Det må gis større adgang til å fravike arbeidstidsreglene ved avtale mellom de lokale partene på den enkelte arbeidsplass.
- Arbeidstidskapittelet i arbeidsmiljøloven må revideres og forenkles, blant annet slik at det i større grad er mulig å jobbe på kveldstid eller i helgen, tilpasset den enkeltes livssituasjon.
- Innstramningene i regelverk om innleie og midlertidig ansettelse må reverseres, blant annet slik at det er mulig å leie inn arbeidskraft til midlertidige oppgaver og fra "AS meg selv"
- Reglene i hjemmekontorforskriften og regelverket for arbeid i utlandet må endres, slik at det er mulig å utføre fjernarbeid fra andre steder enn arbeidstakers hjem /Norge.

12.2 Inkludering og mangfold

Det står nærmere 700.000 personer utenfor arbeidslivet. Mange av disse kan og vil jobbe. For å sikre økt deltakelse i arbeidslivet og mulighet for å kombinere arbeid med livsfaser og ulike helseutfordringer, trengs det en helhetlig tenkning på tvers av sektorer. Regelverket må moderniseres og barrierer for deltakelse må fjernes. Et inkluderende arbeidsliv krever målrettede tiltak og innsats fra både partene i arbeidslivet, arbeidsgivere og det offentlige virkemiddelapparatet. Dette gjelder også arbeidet for å redusere sykefraværet.

Abelia mener:

- Fortsatt sterkt trepartssamarbeid og innsats for å redusere det høye sykefraværet, med fokus på kunnskapsinnhenting og vurdering av alle relevante tiltak som kan bidra.
- Bedre samspill mellom ytelse og utdanning, ved å gjøre det enklere å kombinere dagpenger og andre ytelse med utdanning og kompetanseheving.
- Løpende barnehageopptak, med garanti om barnehageplass etter endt foreldrepermisjon for å sikre rask retur til arbeidslivet.
- Målrettede NAV-tiltak, hvor arbeidslivets behov imøtekommes. Dette krever gjennomgang og forbedring av NAVs virkemidler, med særlig vekt på lønnstilskudd, arbeidstrening og digital tilgjengelighet.
- Sikre at alle har tilgang på digital ID og tilgang på offentlige tjenester og verktøy som gir tilknytning til arbeidslivet